IONUȚ-VALENTIN ROMAN

GRUPUL SINTACTIC ŞI SINTAGMA. DOUĂ UNITĂȚI?

În contextul modernizării şi rafinării ideilor ştiinţifice, se impune adoptarea unei terminologii moderne, care să dea seamă de dinamica fenomenului lingvistic, însă, de cele mai multe ori, se ajunge la supralicitarea unui concept, la „încărcarea" acestuia cu noi sensuri, unele aparent echivalente cu altele. De aceea, aparenta polisemie a unui termen este, de fapt, generatoare de echivoc şi, implicit, de „dezordine" într-un sistem şi în subsistemele acestuia.

Astfel, în terminologia sintactică românească, conceptul de **grup** poate fi întâlnit la nivel fonologic şi sintactic. În ceea ce priveşte accepţia sa sintactică, **grupu**l este definit drept „asociere a două sau mai multe cuvinte pe criterii semantice şi gramaticale" (DSL, p. 247) sau „secvenţă de constituenţi organizaţi în jurul unui centru/cap de grup (verb, substantiv şi substitutele sale, adjectiv, adverb, prepoziţie, interjecţie), realizată pe baza disponibilităţilor combinatorii ale centrului" (GBLR, p. 662–663).

Noţiunea de **grup sintactic** este utilizată mai ales în lucrările de orientare generativ-transformaţională, pe când cea de **sintagmă**, în lucrările de orientare structuralistă. La lingviştii francezi, sintagma se utilizează frecvent şi cu accepţia grupului, lărgindu-şi posibilităţile de realizare dincolo de structurile binare (vezi DSL, p. 486).

Deşi multe lucrări şi articole de specialitate susţin că există atât grup sintagmatic, cât şi sintagmă, considerăm că, de fapt, există doar sintagma, nici grup sintagmatic şi nici grup sintactic sau grup de cuvinte.

GBLR aminteşte de ambele concepte şi defineşte sintagma ca fiind un *grup minimal în care se actualizează o valenţă* (GBLR, p. 32), iar grupul sintagmatic, un *grup în care se pot actualiza simultan* [sic!] *mai multe valenţe ale centrului.* (*ibidem*, p. 32)[1].

Dacă grupul reprezintă latura comunicativă şi funcţională a limbii, putând fi interpretat ca o „unitate" de conţinut (şi nu o subunitate comunicativă a limbii), pentru că are o putere mai mare de ancorare în situaţia de comunicare, prin relaţia de referenţialitate, sintagma reprezintă o unitate structurală binară, cu o structură bine

[1] Suntem de părere că însuşi conceptul de ***centru*** este inoperabil în definirea şi descrierea sintagmei (şi chiar şi a grupului sintagmatic, în accepţia GALR şi GBLR), pentru că, în această situaţie, sintagma ar actualiza doar un raport de subordonare.

De aceeaşi părere este şi, de exemplu, Teodora Cristea, care consideră că sintagma se construieşte doar pe baza unui raport de subordonare: „Le nom, le verbe, l'adjectif (de nom ou de verbe) peuvent être les pivots d'unités de plus vaste entendue, constituée d'un mot centre appartenant à l'une des classes mentionnées et d'un déterminant" (Cristea, 1974, p. 259).

BDD-V679 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:26 UTC)

determinată, aparținând, astfel, mai degrabă sistemului sintactic, dată fiind capacitatea sa de asociere a T-ilor pe baza unui relatem (coordonator sau subordonator). Sub acest aspect, Cornel Săteanu subliniază că „sintagma este cea mai mică unitate sintactică, pentru că tăierea ei dă naștere unor unități care nu țin de sintaxă" (Săteanu 1961, p. 367). Pentru justificarea caracterului binar este de amintit și ideea că sensul relațional emană de la T-i.

De asemenea, sintagma vizează aspectul formal, abstract al limbii, pe când „grupul sintactic" aparține planului discursiv-pragmatic al limbii, nu celui sintactic.

Referindu-ne la felul cum sunt tratate **sintagma** și **grupul sintactic** în lucrările de specialitate, părerea celor mai mulți cercetători este că, în cadrul grupului, spre deosebire de sintagmă, sunt satisfăcute toate valențele centrului (vezi Gheorghe 2009, DȘL ș.a.) și că *„aceeași unitate poate participa concomitent la mai multe relații de dependență"* (Gheorghe 2009) Or, se știe că, în temeiul **principiului monosubordonării**, teoretizat de D. D. Drașoveanu și rafinat de G. G. Neamțu, Ts contractează în relație un singur Tr, adică îi actualizează acestuia o singură valență. *Ipso facto*, grupul sintactic este, în mod obiectiv, decompozabil întotdeauna în sintagme (binare, prin definiție), ceea ce înseamnă că grupul nu poate fi o unitate subordonată, pentru că el nu reprezintă un întreg de sine stătător, o unitate individuală. Divizându-se, de fiecare dată, în unități binare de tipul T–R–T, este evident că, de fapt, doar un anumit T, și anume Ts, se subordonează, iar Tr poate fi antrenat și în alte relații, însă acesta nu este actualizat în fiecare relație (sintagmă) în care este contractat, pentru că, în această situație, lanțul vorbirii nu s-ar perpetua (vezi termenul comun al mai multor sintagme).

Astfel, în următoarele enunțuri fiecare Ts realizează câte o sintagmă cu același Tr, chiar dacă acesta nu este actualizat în fiecare sintagmă: „Ca să schimbăm, acum, întâia oară, / Sapa-**n condei** și brazda-**n călimară"** (Tudor Arghezi); „**Din bube**, **mucegaiuri** și **noroi** / Iscat-am **frumusețI** și **prețuri** noi" (*ibidem*); „Și-ți amintești **cu dor**, **cu-o suferință**, /Făptura ne-ntâlnită niciodată" (*ibidem*); „Aștept **crâmpeie** mici de gingășie, / **Cântece** mici de vrăbii și lăstun [...]" (*ibidem*); „Apele negre duc subt cerul cald / Nămoluri **fierte**, **grele**, **de asfalt"** (*ibidem*); „Cine calcă **fără somn**, **fără zgomot**, **fără pas**, / Ca un suflet de pripas?" (*ibidem*); „Voi creșteți, dragii mei, **sănătoși**, / **Voinici**, **zglobii**, **cu voie bună**..." (*ibidem*); „Și noaptea se lasă / **Murdară** și **goală**" (George Bacovia); „Acum, stă parcul **devastat**, **fatal** / **Mâncat de cancer** și **ftizie**, / **Pătat** de roșu carne vie [...]" (*ibidem*); „căci eu iubesc / Și **flori**, și **ochi**, și **buze** și **morminte"** (Lucian Blaga).

Alteori, Tr comun apare actualizat în mai multe sintagme, având valențe stilistice de insistență: „Sunt stihuri **fără an**, / Stihuri **de groapă**, / **De sete** de apă / Și **de foame** de scrum, / Stihurile de-acum" (Tudor Arghezi); „Sunt bolnav **de mirezme**. / Sunt bolnav **de cântece**, mamă" (*ibidem*); „Mă bate **vremea**, mă bate **ziua**, mă bate **clipa**" (*ibidem*); „Mă uit **la flori**, mă uit **la stele**" (*ibidem*) În multe situații, Tr este P eliptic: „**Din slove** am ales **micile** / Și **din înțelesuri furnicile**" (*ibidem*).

BDD-V679 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:26 UTC)

Prin urmare, dacă am accepta ideea avansată de GALR (şi nu numai) că în grup se actualizează toate valenţele posibile ale centrului, ceea ce este, în mod obiectiv, imposibil de cele mai multe ori, s-ar ajunge la concluzia aberantă că ar avea grupul mai multe relateme...

În fraza [*Profesorul m-a învăţat* [*să gândesc corect*], GALR consideră că în interiorul grupului verbal matrice se încastrează un alt grup, într-o poziţie ierarhic inferioară. Subliniem, şi cu această ocazie, că un grup sintactic, văzut doar ca o unitate binară, nu poate fi subordonat sau să-şi subordoneze un alt grup, prin aceasta situându-se într-o poziţie ierarhic inferioară sau superioară. Ierarhia se stabileşte doar în interiorul grupului (în realitate, al sintagmei), iar în situaţia GV relaţia de subordonare nu se stabileşte între acesta şi un alt GV, ci între unităţi de tipul Tr–Ts, respectiv între P (***a învăţat–să gândesc***). Referitor la acest aspect, Sorin Stati (1963, p. 158) concluzionează că „sintagma (oricum ar fi privită ea) nu este o unitate lingvistică imediat superioară cuvântului şi imediat inferioară propoziţiei, deoarece contravine din mai multe considerente principiului stratificării”[2]. Or, în temeiul unidimensionalităţii şi al binarităţii lanţului vorbirii, acest principiu se anulează prin sine. În enunţul [*Notele* [*elevului*$_{\text{Stg1}}$] *harnic*$_{\text{Stg2}}$] *sunt*$_{\text{Stg3}}$] *mari*$_{\text{Stg3}}$], relaţiile sintactice în care sunt atraşi T-ii şi faptul că un Ts (*elevului*) devine şi Tr în altă sintagmă sunt alte argumente pentru anularea acestui principiu.

Mai mult, dacă sintagma este, prin excelenţă, o unitate relaţională (relaţională în sensul că în interiorul ei se stabileşte o relaţie, nu prin faptul că ea, prin absurd, o unitate nedecompozabilă, s-ar subordona, ca întreg, unei alte unităţi) cu un singur relatem, grupul sintactic nu reprezintă o unitate relaţională tocmai pentru că nu respectă principiul unidimensionalităţii lanţului vorbirii. Dat fiind caracterul său relaţional, observăm că toate formele analitice (locuţiuni, expresii, cuvinte compuse etc.), explicabile şi prin dinamica limbii, sunt decompozabile în unităţi binare, fapt dovedit de existenţa lor, înainte de sudare, în calitatea lor de cuvinte.

Din cele expuse mai sus se observă că grupul sintactic nu reprezintă o unitate sintactică (dependentă sau independentă) şi nici o subunitate sau „substructură sintactico-semantică” (Guţu Romalo 2005, p. 19), idee care contrazice afirmaţia că acesta reprezintă o structură comunicativă autonomă, ancorată în contextul extralingvistic.

De aceea, nu suntem de acord nici cu formularea că un grup ar cunoaşte atât o proiecţie minimală, cât şi o proiecţie maximală, respectiv poate fi monomembru – alcătuit numai din centru – sau complex – alcătuit din centrul „care îşi atrage alt grup/alte grupuri sintactice subordonate, cu disponibilităţi de combinare mai ample sau mai restrânse, în funcţie de natura centrului” (GBLR, p. 20). În acest sens, sunt supuse analizei enunţurile: (a) [$_{\text{GAdv}}$*Astăzi*$_{\text{Centru}}$] [$_{\text{GNpron}}$*el*$_{\text{Centru}}$] *este* [$_{\text{GAdj}}$*vesel*$_{\text{Centru}}$] şi

[2] **Principiul stratificării** constă, în opinia lui Sorin Stati (1963, p. 153), în „trecerea de la un nivel la altul, de la un tip de unitate lingvistică la altul”. În acest sens, nivelurile limbii apar suprapuse: „nivelul morfologic, de pildă, e suprapus celui fonologic, iar nivelul sintactic se suprapune celui morfologic” (*ibidem*).

BDD-V679 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:26 UTC)

(b) [$_{GN}$*Copilul*$_{Centru+Det}$ [$_{GN}$*vecinului*$_{Centru+Det}$]] *este* [$_{GAdj}$*gelos*[$_{GPrep}$ *pe*[$_{GN}$ *jucăriile*$_{Centru + Det}$ [$_{GN}$*lui Andrei*]]] și se consideră, de către autorii lucrării citate, că în enunțul (a) putem identifica grupuri monomembre, iar în (b), grupuri complexe, menționându-se că, „exceptând centrul verbal, celelalte centre generează grupuri monomembre" (GBLR, p. 20). Or, se știe că relatemele (mai precis, conectivele, în cazul de față) au sens lexical abstract, ele fiind purtătoare de sens relațional, deci nu pot fi T (nu au nici statutul intermediar de lexeme).

Ipso facto, apreciem că existența unui grup monomembru ne apare ca fiind paradoxală, deoarece termenul de **grup**, indiferent de domeniul în care este utilizat, are semul [+ colectiv] și că GPrep, care are drept centru... o prepoziție, nu poate fi reperat în terminologia sintactică românească.

Grupul sintactic aparține mai degrabă planului discursiv-pragmatic, comunicativ și funcțional al limbii, ajutând la realizarea unei comunicări lipsite de ambiguități și la o ancorare în contextul extralingvistic. Sintagma este o unitate sintactică binară, cu o organizare internă bine definită (T–R–T), celelalte unități sintactice nefiind decât fenomenalizări, variante ale Stg. Astfel, G. G. Neamțu definește propoziția ca sintagmă „în care relatemul e flectivul de acord verbal (= desinența de persoană și număr)", iar fraza este o sintagmă „în care relatemul este un conectiv interpropozițional" (Neamțu 2011–2012).

Totodată, sintagma este atât o unitate structurală, cât și o unitate de conținut, reprezentând forma minimală de comunicare a unui mesaj, deși este o „unitate relațională închisă (are doi și numai doi termeni) și neprelungibilă. Adăugarea la o sintagmă a unui termen duce la apariția unei a doua sintagme" (Neamțu 2011–2012).

Iorgu Iordan consideră că și grupul de cuvinte poate trimite la realitatea obiectuală denumită de cuvânt: „Domeniul de studiu al sintaxei îl constituie cuvintele legate între ele prin diverse raporturi, adică, altfel spus, grupurile de cuvinte sau sintagmele, cum li se mai zice de către lingviști. Mai multe cuvinte care merg împreună formează, de obicei, propoziții sau fraze, dar nu întotdeauna. Foarte des întâlnim grupuri de cuvinte care nu alcătuiesc o propoziție și au totuși un înțeles, fiindcă înțelesul îl dă legătura logică dintre obiectele exprimate prin cuvintele respective" (Iorgu Iordan, *apud* Săteanu 1961, p. 360). Așadar, sintagma este o unitate suficientă semantic și sintactic pentru a reda o comunicare minimală.

Propoziția și fraza reprezintă posibilități intrinseci ale sintagmei, nu proiecții minimale sau maximale ale sintagmei; acestea sunt sintagme *per se*. De fapt, la oricare nivel al limbii ne-am raporta, sintagma devine unitatea de referință, chiar și în fonologie, deoarece un fonem prezintă anumite particularități de actualizare și în prezența altui fonem.

În altă ordine de idei, rămânând în cadrele gramaticii tradiționale de tip structuralist, subliniem ideea că scopul cercetătorului în domeniul limbii este să prezinte o analiză a unităților fiecărui compartiment al limbii, nu o interpretare a lor ca „blocuri", în cazul de față, sintactice. Înainte ca o unitate să existe pe axa sintagmatică, ea se află pe cea paradigmatică, iar principiul fundamental este selecția elementelor

BDD-V679 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:26 UTC)

opozabile din planul paradigmatic şi combinarea lor în plan sintagmatic (Neamţu 2011–2012). Primul raport conferă unităţii calitatea de membru, iar al doilea, calitatea de T (*ibidem*).

Dacă nu s-ar accepta sintagma ca unitate sintactică, implicit s-ar anula şi termenul de **funcţie sintactică**, pentru că această calitate, *i.e.* de funcţie, este dată, după cum s-a subliniat şi mai sus, de relaţia cu un Tr. Doar relaţiile de subordonare (Rs) generează funcţii, Rc nu generează funcţii (Neamţu 2011–2012). „Ts este o funcţie sintactică a unui Tr, în timp ce în coordonare, termenii asociaţi nu îşi sunt, unul altuia, funcţii" (*ibidem*). Relaţia de contractare a unui Tr de către Ts este, după cum se ştie, doar unidirecţioanală, *i.e.* Tr dintr-o structură nu mai e funcţie pe lângă Ts, adică nu pot fi funcţie unul pentru celălalt, iar conectivele sunt direcţionante. (*ibidem*) Astfel, în secvenţa *carte de citire*, Ts ***de citire*** este funcţie sintactică pe lângă Tr ***carte***, dar nu şi funcţie pentru primul T.

În privinţa definiţiei pe care o acceptăm pentru sintagmă, aceasta este cea dată de creatorul Şcolii clujene de gramatică relaţională neotradiţională, D. D. Drăşoveanu: „segmentul din lanţul vorbirii format din două lexeme şi relaţia dintre ele" (Drăşoveanu 1988–1994) sau „unitatea – şi minimală, şi maximală – a sintagmicii, categoria ei generală, care-şi subordonează ca specii, şi propoziţia şi fraza, acestea, reduse la condiţia lor necesară dar suficientă, nefiind decât particularizări ale St." (Drăşoveanu 1997, p. 40) şi rafinată de ilustrul său discipol G. G. Neamţu, care defineşte sintagma ca „grup de doi termeni şi relaţia dintre ei" (Neamţu 2011–2012), aceasta fiind o „unitate relaţională, construită prin şi datorită relaţiei, nu unitate în relaţie" (*ibidem*).

Concluzii

Odată cu reevaluarea unor structuri şi tipare sintactice, se impune, astfel, şi reconsiderarea sistemului de unităţi sintactice. Postularea unei noi unităţi sintactice nu rezolvă o problemă controversată, ci, dimpotrivă, produce perturbări în sistemul sintactic şi, implicit, în terminologia adoptată. Apar suprapuneri ale diferitelor unităţi sau supralicitarea unora, ceea ce potenţează plurivocitatea comunicării.

De aceea, credem că organizarea sistemului sintactic în jurul sintagmei constituie premisa unei reinterpretări judicioase a unor fapte lingvistice (de exemplu, clasificarea atributului, problema EPS- ului etc.).

În lumina celor prezentate mai sus, susţinem, şi de această dată, solidaritatea dintre cele două compartimente ale gramaticii, pe de o parte, iar, pe de altă parte, între unităţile sintactice, dispuse pe orizontală (= ierarhic), nu pe verticală. Notăm în subsidiar că divizarea pe niveluri este de natură convenţională, formală, din raţiuni didactice.

LA MULŢI ANI, DOMNULE PROFESOR!

BDD-V679 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:26 UTC)

SURSE. ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

Arghezi 1971 = Tudor Arghezi, *Poezii*, Editura Minerva, Bucureşti, 1971.
Bacovia 2009 = George Bacovia, *Plumb*, Editura Litera, Bucureşti, 2009.
Blaga 1982 = Lucian Blaga, *Poezii*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1982.

*

Cristea 1974 = Teodora Cristea, *Grammaire structurale du français contemporain*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974.
Drașoveanu 1977 = D. D. Drașoveanu, *Relația – dimensiunea esențială a sintagmei*, în CL, XXII, 1977, nr. 2, p. 155–158.
Drașoveanu 1988–1994 = D. D. Drașoveanu, *Sintaxa limbii române*. Curs universitar ținut la Universitatea „Babeș-Bolyai", Facultatea de Filologie/Litere, Cluj-Napoca, 1988–1994.
Drașoveanu 1997 = D. D. Drașoveanu, *Teze şi antiteze în sintaxa limbii române*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 1997.
DSL = Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călărașu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, Editura Nemira & CO, Bucureşti, 2005.
GALR = 2005/2008, *Gramatica limbii române*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2005 (tiraj nou, revizuit, 2008).
GBLR = *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010.
Gheorghe 2009 = Mihaela Gheorghe, *Limba română. Probleme teoretice și aplicații. O introducere în sintaxa modernă a complementelor*, Editura Universității „Transilvania", Brașov, 2009.
Guțu Romalo 2005 = Valeria Guțu Romalo, *Gramatica între „sistem" și „discurs". Enunțul*, în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Limba română: structură și funcționare*, Editura Universității din București, București, 2005, p. 15–26.
Neamțu 2011–2012 = G. G. Neamțu, *Sintaxa limbii române*. Curs universitar ținut la Universitatea „Babeș-Bolyai", Facultatea de Litere, Cluj-Napoca 2011–2012.
Săteanu 1961 = Cornel Săteanu, *Sintagma, cea mai mică unitate relațională*, în CL, VI, 1961, nr. 2, p. 359–382.
Stati 1963 = Sorin Stati, *Structura propoziției*, în SCL, XIV, 1963, nr. 2, p. 153–163.

THE SYNTACTIC PHRASE AND THE SYNTAGM – TWO DISTINCT SYNTACTIC UNITS?
(*Abstract*)

This paper aims to present a false terminological dichotomy (*syntagm vs phrase*), emphasizing on the binary structure of the syntagm, as opposed to the phrase, a group of more than two terms, but separable into syntagms, too.

Cuvinte-cheie: *sintagmă, grup sintactic, unitate relațională, relatem, funcție.*
Keywords: *syntagm, phrase, relational unit, function.*

Universitatea „Babeș-Bolyai"
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31
rionutvalentin@yahoo.com

BDD-V679 © 2015 Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:26 UTC)